ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 14

A fogyasztási hitelek és kockázat elemzése a Román Kereskedelmi Banknál

CSERGŐ HAJNAL[1]

1. A Román Kereskedelmi Bank

1.1. A Román Kereskedelmi Bankra vonatkozó néhány adat

A Román Kereskedelmi Bank (továbbiakban BCR) egy nagyon jól ismert, stabil pénzügyi intézmény a román piacon. A legnagyobb, piaci részesedése a mérlegfőösszeg alapján 2005-ben 25%.

A 25%-os piaci részesedéssel a BCR listavezető a romániai bankok rangsorában. A második és harmadik helyen a BRD – Groupe Société Gènèrale és a Raiffeisen Bank áll 14,2% illetve 8,8%-os részaránnyal. A 4–10. helyeket sorrendben az ABN Amro, a CEC, a HVB, az ING, a Bancpost, a Banca Transilvania és az Alpha Bank foglalják el.

Nagy piaci részesedésének is köszönhetően, a BCR kedvező irányba befolyásolja a román bankrendszert. Jövedelmező, ügyfeleinek száma évről-évre növekvő tendenciát mutat, külföldi kapcsolatoknak és magas fokú bizalomnak örvendhet.

A BCR közel 2,5 millió lakossági és mintegy 300 000 vállalati ügyfelet szolgál ki 12 000 alkalmazottjával a 381 fiókból álló országos hálózatán keresztül. A BCR rendelkezik Romániában a legtöbb pénzkiadó automatával (ATM), emellett a hitelkártyacégek (Visa és Mastercard) egyik legnagyobb romániai partnere.

A BCR a lakossági és a vállalati hitelezés terén is piacvezető Romániában, hiszen lakossági hitelállománya 2005. június 30-án elérte az 1,3 milliárd eurót, a vállalati pedig a 2,4 milliárd eurót.

1.2. A Román Kereskedelmi Bank hitelkonstrukciói

A kereskedelmi bankok társadalmi hasznossága az általuk ajánlott termékekben és szolgáltatásokban ölt testet.

A következőkben felsorolom a BCR természetes személyeknek ajánlott hitelkonstrukcióit.

1.2.1. Retail kategória hiteltermékei

A BCR retail banking tevékenysége a természetes személyekkel és a magánvállalkozókkal való banki tevékenységet jelenti. Tevékenysége során a bank a következőkben felsorolt hiteltípusokat ajánlja retail ügyfelei számára.

[1] A Babes–Bolyai Tudományegyetem Közgazdasági és Gazdálkodástudományi karának mesterkurzus-hallgatója.

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 15

– Természetes személyek hitele: Voiaj Extra/Super BCR; Academic Extra/Super BCR; Colocviul Extra/Super BCR; Tonus Extra/Super BCR; Divers Extra/Super BCR; Maxicredit Extra/Super BCR; Plus Extra BCR; Maxiplus Extra/Super BCR; Cămin Extra/Super BCR; Rezidențial Extra/Super BCR; Funciar Extra/Super BCR; Punte Extra/Super BCR; Practic Extra/Super BCR; Motor Extra/Super BCR.

– Magánvállalkozók hitelei: Invest Extra/Super BCR; Flux Extra/Super BCR; Productiv Extra BCR.

– A fogyasztási hitelek kategóriájába pedig a következő hiteltípusok tartoznak a fennebb felsoroltak közül: Plus Extra BCR, Divers Extra/Super, Maxicredit Extra/Super, Maxiplus Extra/Super BCR, Academic Extra/Super BCR, Colocviul Extra/Super BCR, Tonus Extra/Super BCR, Voiaj Extra/Super BCR, Practic Extra/Super BCR, Motor Extra/Super BCR.[2]

1.2.2. Retail banking tevékenység

2001-ben a BCR-csoport új cselekvési politikát dolgozott ki a retail területen. Ahhoz, hogy ügyfelei kéréseit minél jobban ki tudja elégíteni, felajánlotta számukra az összes banki termék- és szolgáltatáscsaládot, amely jelen volt a belső piacon.

A hagyományos banki termék – a hitel – új értéket kapott a fizikai személyek hitelezése, a szükségletek (iskolázási, orvosi, társadalmi, kulturális, személyi stb.) finanszírozása által.

Ezek után elmondhatjuk azt is, hogy a bank gyors piachoz igazodó képessége volt az egyik nagyon fontos meghatározó tényező a bank bankrendszeren belüli vezető pozíciójának megalapozásában. A lakosságnak nyújtott banki termékek és szolgáltatások ajánlatának állandó változatossá tétele tette lehetővé, hogy a bank versenyképes legyen a hazai piacon.

A BCR a nagy volumenű személyi hitel nyújtásával nyerte el Romániában 2001-ben a „Legdinamikusabb retail bank” díjat.

A BCR tevékenységében az ügyfelek (a természetes személyek, valamint a kis- és középvállalkozások) foglalták el mindig a központi helyet, és ezután is ezt a helyet fogják számukra biztosítani.

A retail tevékenység stratégiai célkitűzései közé tartozik az ügyfelek helyes és időbeni informálása is, a hitelkérések kielégítése, valamint kedvezmények nyújtása a fogyasztói hűség elérése érdekében.

[2] A BCR 10 fogyasztási hiteltípusa.

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 16

2. Fizikai személyek hitelezése – fogyasztási hitelek

2.1. Hitelnyújtás a Román Kereskedelmi Banknál

A vállalatoknak, a lakosságnak és a költségvetési intézményeknek nyújtott hitelek esetében biztosítani kell, hogy a bank a szerződés szerinti időben a kölcsönt az ügyfél rendelkezésére bocsássa és azt a megfelelő hozammal (kamattal) növelve a szerződés szerinti időpontban (lejáratkor) visszakapja. A bank természetesen minden esetben azt szeretné megállapítani, hogy ügyfele lesz-e olyan helyzetben, hogy teljesíteni tudja hitel-visszafizetési kötelezettségét, képes és kész-e a kölcsön törlesztésére, valamint a kamatok fizetésére.

Alapvetően eltérő azonban a vállalkozási, önkormányzati, valamint a személyi, egyéni hitelkérelmek vizsgálata, a hitelképesség megítéléséhez használt információk szükséglete és tartalma. Ezt a magánszemélyek és vállalkozások (részben ideértve az önkormányzatokat is) eltérő személyisége (jogi és nem jogi személyek), felelősségének mértéke, különböző tevékenysége indokolja.

A Román Kereskedelmi Bank által nyújtott hitelek költségei:

A BCR hitelezési tevékenysége feltételezi az egyes banki jövedelmek megvalósítását, amelyek a következők:

1. kamat: a hitelezésből származó alapjövedelem, amely minden hitel esetében lehet (1) állandó, (2) változó, (3) változtatható.

2. kezelési költségek:

a) dokumentáció elemzésének költsége, amely egy meghatározott fix összeget jelent minden dokumentáció esetében. Ez az összeg 10 euró a valutahitelek esetében és 20 euró a lejben folyósított hitelek esetében;[3]

b) havi biztosítási költség a hitel értékére számítva, amelynek 2 összetevőjét különítjük el: (1) a hitel követése: 0,33%; (2) a hitel kezelési költsége: 0,05%;

c) hitel engedélyezési költsége: 0,3% az engedélyezett összegre számítva;

d) előzetes hitel-visszatörlesztés költsége: (1) 1 és 3 év között: 3%; (2) 3 és 5 év között: 2%; (3) 5 és 10 év között: 1,5%.

e) készpénzfelvétel költsége kincstári hitelek esetében: 0,4% a felvett hitel összegére számítva

[3] 2006. áprilisi adatok szerint.

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 17

2.2. Természetes személyek hitelezése

Napjainkban a hitel képezi a természetes személyeknek nyújtható termékek és szolgáltatások legfontosabb összetevőjét. Az utóbbi időben fontos átalakulásoknak lehettünk tanúi, ami a természetes személyek hitelezését illeti, pl. a hitelt igénylők száma növekedett, a hitelnyújtási tevékenység is változatosabb lett stb., és amit nagyon fontos kiemelni ezen átalakulások köréből, az a zálogosítás. A különböző hitelek garanciáját most már nagyrészt a biztosítási társaságok biztosítják, és ezáltal a bankok csökkentették hitelezési kockázatukat is, átruházva a biztosítási társaságokra a kockázat jelentős részét.

Az elsődleges feltételek, amelyeknek minden hitelt igénylő természetes személynek eleget kell tennie, a következők:

1. munkaszerződéssel alkalmazva kell lennie meghatározatlan időre, és állandó jelleggel biztos jövedelmet kell realizálnia, amely jövedelemnek biztosítania kell a havi hitelrészleteket és a megfelelő kamatokat;

A kérelmező lehet:

– nyugdíjas;

– alkalmazott (munkaszerződéssel és meghatározatlan időre);

– természetes személy, aki jövedelmet realizál a jövedelembevallás alapján;

– valutahitelt kérelmezőknek biztos havi jövedelemmel kell rendelkezniük, hogy törleszteni tudják a hitelt, a kamatokat, valamint a valutakockázat fedezésére szolgáló többletösszeget;

2. folyószámla nyitása a banknál, amelyre először a szükséges minimális előleg kerül rá, utána pedig a havi törlesztési részletek;

3. a realizált jövedelemmel biztosítania kell a hitel és kamatok törlesztését, amelyeket esetenként tárgyi és személyes garanciákkal is biztosítani kell;

4. annak elfogadása, hogy a hitelszámláról a fizetések átutalással történnek (kivételt képeznek a kincstári hitelek kifizetései);

5. a törlesztés a lejáratig esedékes kell legyen;

6. saját forrás képzése, amelynek bizonyítéka lehet pl. a számlakivonat.

2.3. Fogyasztási hitelek

Az elmúlt évek hitelezésének jellemzése arra enged következtetni, hogy a kereskedelmi bankok nagy hangsúlyt fektetnek a fogyasztási hitelek nyújtására.

Természetüknél fogva és nagyon rövid idő alatt a fogyasztási hitelek a természetes személyek sokrétű és változatos szükségletének a kielégítésére szolgálnak. A fogyasztási hitelek mind a fejlett országok, mind pedig a fejlődő országok sajátosságai közé tartoznak.

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 18

A lakosság számára nyújtott hitelek összetétele változatos, ezért a következő 3 kategóriát különítjük el:

1. hitelek termelőtevékenységekre – saját rendelő berendezéseinek beszerelésére, családi vállalkozásokra, kis termelők mezőgazdasági felszereléseinek beszerzésére és más termelőtevékenységre, amely jövedelmező;

2. fogyasztási hitelek – háztartási felszerelések beszerzésére, autó vásárlására, vakációkra, tanulmányokra, orvosi kezelésekre stb. Napjainkban ez a leginkább igényelt kategória.

3. jelzáloghitel – építkezésre, kibővítésre stb., vagy akár lakás- és/vagy földterület vásárlására jelzálogosítás által, amely alól akkor kerülhet ki az illető személy, ha törlesztette a hitel + kamat összegeket.

2.4. Az adósságcsapda veszélye – a késedelemmel fizető adósok aránya

1. táblázat: Évi tartozások a bankok felé

Évek	Évi tartozás (milliárd lej)	Adósok száma (fizikai és jogi személyek összesen)	Hitelek száma
2000	111 862	18 671	37 324
2001	162 623	24 239	48 327
2002	252 625	37 551	70 598
2003	364 528	73 355	122 477
2004	495 858	113 599	190 723

Forrás: www.bnr.ro, Raport anual al BNR, 2004

A fenti táblázat adatait vizsgálva elmondhatjuk, hogy amilyen ütemben növekedett a hitelek száma, olyan ütemben növekedett az adósok száma is.

A következő változások figyelhetők meg: 2000-ről 2001-re 5568-cal növekedett az adósok száma, 2001-ről 2002-re 13 312-vel, 2002-ről 2003-ra 35 804-gyel, 2003-ról 2004-re pedig 40 244-gyel. A hitelek számának növekedése pedig a következő volt: 11 003, 22 271, 51 879, 68 246.

Hazánkban egyre kisebb az eladósodás miatti aggodalom, a lakósok egyre bátrabban nyúlnak hitelekhez. A probléma elsősorban az, hogy nem gondolkodnak több évre előre. Az újabb kölcsön felvételénél csak arra figyelnek, hogy a bank által megadott törlesztőrészlet belefér-e még a havi jövedelmükbe, de a szemre kicsi törlesztőrészlet fogyasztási hitel esetében is 6–7 éves eladósodáshoz vezet. A tartalékok azonban egyre csökkennek, a kölcsönnel élők nagyobb része már havi jövedelmének jelentős részét fordítja adósságtörlesztésre.

A lakossági hitelezéssel szorosan összefüggő kérdés a megtakarítások alakulása. Megtakarítások híján a lakosság a jövőben is hitelekhez lesz kénytelen nyúlni, amennyiben ha-

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 19

laszthatatlan kiadással találja magát szemben, és ez a körülmény akár adósságcsapdához vezethet, ha meggondolatlanul vállal újabb kölcsönt.

A legnagyobb probléma a fejletlen hazai pénzügyi kultúra, aminek következtében egy-egy csábítónak tűnő ajánlat is felelőtlen hitelfelvételeket idézhet elő.

Pozitívumként tüntetendőek fel a következők:

– időszaki tartalékolás – időszaki vásárlás, pl. karácsonyi vásárlás;

– banki betétek kamatai: a lélektani 10%-os határ.

Megfigyelhető, hogy amint egy számjegyűvé válnak a kamatok, a megtakarítási hajlam visszaesik, pl. egy 9,8 és egy 10,2%-os éves kamattal hirdetett lekötési lehetőség között ugyan csupán 0,4 százalékpont a különbség, mégis elkezdődik a banki betétek csökkenése. Ez a fejlett országokban abban nyilvánul meg, hogy egyre többen keresik az alternatív megtakarításokat, a befektetési alapokat és az állampapírt, vagy akár a kockázatosabb befektetési lehetőségeket, mint amilyen a tőzsde.

A nemfizető adósok száma: Az adósok nyilvántartása a Bankközi Adós és Hitelinformációs Rendszerben (BAR) történik.

A BAR adatbázist a bankok arra használják, hogy hitelnyújtás előtt megbízhatóan ellenőrizni tudják, hogy a náluk hitelt felvenni szándékozó ügyfél rossz adósnak számít-e. Az ügyfél, akinek az adatbázis szerint késedelmes hiteltartozása van, annak a bankok nem nyújtanak újabb hitelt az előző tartozás hitelt érdemlő törlesztéséig.

Sokan úgy hiszik, annak való a hitel, akinek egyáltalán nincs pénze. A valóság nem ezt mutatja. A bankok a kockázat csökkentése érdekében csak annak adnak hitelt, aki megfelelő háttérrel (életkor, munkahely, kezes) és jövedelemmel rendelkezik, de nem minden esetben a jövedelem a legmeghatározóbb kritérium.

Statisztikák bizonyítják, hogy az ügyfelek fizetési hajlandósága elsősorban nem a jövedelmükön múlik, hanem olyan nehezen számszerűsíthető tényezőkön, mint pl. az iskolai végzettség; így ezeket a tényezőket súlyuknak megfelelően kell figyelembe venni a bírálat folyamán.

A BAR bevezetésének egyik motiválója volt, hogy sokan újabb és újabb kölcsönökkel próbálták teljesíteni a gazdasági körülményeik kedvezőtlenebbé válása miatt teljesíthetetlenné vált tartozásukat egy másik pénzintézettel.

2.5. Fogyasztás és megtakarítás

A fogyasztási célú hitelezés piaca elválaszthatatlan a lakosság fogyasztási szokásaitól. A fogyasztási hitelek iránti kereslet egyenesen arányos a fogyasztási hajlandósággal, ami azt jelenti, hogy annak ciklikussága a fogyasztási célú hitelezésben is megnyilvánul.

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 20

A másik kérdés a megtakarítások alakulása és az ezzel kapcsolatos szokások. Ha egy társadalomban alacsony szintű a megtakarítási hajlandóság, egy-egy nagyobb kiadásra sokkal valószínűbben választják a fogyasztási hiteleket, és egyben egy esetleges fizetésképtelenségnek a kockázata is magasabb, azon egyszerű oknál fogva, hogy a megváltozott jövedelmi helyzetű adós nem rendelkezik tartalékokkal a nehezebb időszak átvészelésére, és könnyen olyan helyzetbe kerülhet, hogy képtelen lesz időben törleszteni a hitelt.

A szinte mindenki számára elérhető, egyszerűen megköthető és egyből élvezhető fogyasztási hitel annak ellenére nagyon népszerű, hogy ez a legdrágább hitelfajta a kereskedelmi bankok termékkínálatában.

3. A hitelkockázat meghatározása és elemzése

3.1. A Román Kereskedelmi Bank politikája a hitelkockázat kezelésére vonatkozóan

„…a biztonságot a veszély előzetes és eredményes elhárítása alapozza meg… a biztonság olyan kívánatos állapot, melynek kockázatvállalás az ára… a biztonság valamely kívánatos állapot fenntartását vagy elérését jelenti. Meg kell ismernünk a veszélyt, amely fenyeget, és kutatnunk kell a lehetőséget, hogy hogyan védekezzünk ellene."[4]

A bankkal kapcsolatban gyakran elhangzó követelmény az, hogy legyen prudens. A prudencia azt fejezi ki, hogy a banknak olyan „előrelátóan" kell működnie, hogy folyamatosan biztosítva legyen likviditása, jövedelmezősége és fizetőképessége.

Ahhoz, hogy valaki kellőképpen óvatos legyen, ahhoz először is ismernie kell azokat a veszélyeket, amelyek leselkednek rá. Ez azt jelenti, hogy ismernie és mérnie kell tudnia azokat a kockázatokat, amelyek működés közben leselkednek rá, amelyek veszélyeztetik likviditását, jövedelmezőségét, tőkéjét.

A bankról elmondhatjuk tehát, hogy egy „kockázattal kereskedő üzem".[5] Nemhogy elkerüli a kockázatot, hanem éppen ellenkezőleg, mástól – ügyfeleitől – is átvállalja, mert jobban, szakszerűbben tudja kezelni őket. A bank segítségével pedig az ügyfél elérheti, hogy jövedelme, vagyona értéke kisebb ingadozásoknak legyen kitéve, mint a banki szolgáltatások nélkül.

„Óvatosság", ez az, ami a BCR kockázattal szembeni viselkedését is jellemzi. A BCR célkitűzései, politikái, valamint tevékenysége az óvatosság függvényében van megszervezve.

A kockázat, mint tudjuk, nem kiszámíthatatlanságot jelent, azaz a jövőbeni kimenete-

[4] Szász Antal: *Banküzemtan.* 1947.
[5] *Általános bankszakmai ismeretek.* Budapest, 2002, A Nemzetközi Bankárképző Központ alkotó közösségének tananyaga szerint.

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 21

ket fel lehet mérni, azt is fel lehet becsülni, melyik milyen következménnyel jár, de mindenképpen bizonytalanságot jelent abban az értelemben, hogy a jövőbeni kimeneteknek csak a valószínűsége ismert, az nem, hogy valójában melyik fog bekövetkezni.

A kockázatkezelésben rendkívül fontos, hogy egy intézmény tényleg akkora kockázatot vállaljon, amekkorára felkészült, mert a fel nem mért kockázat, illetve az ebből eredő veszteség a bank fizetőképességét veszélyezteti. Ahhoz pedig, hogy az előre fel nem mért, túlzott kockázatvállalásból eredő veszteséget a bank el tudja kerülni, szigorúan szabályoznia kell működését, és ezeket a szabályokat be kell tartania.

E szabályok egy része külső szabály.[6] A külső és belső szabályok és ezek betartása tehát ugyanúgy hozzátartozik egy bank kockázatkezelő rendszeréhez, mint a kockázat mérséklésére rendelkezésre álló eszközök.

A bankokra leselkedő veszélyek, kockázatok, amelyeknek jelentős hatásuk van a bank vagyoni helyzetére és/vagy hírnevére vonatkozóan. a következők[7]: (1) hitelkockázat; (2) piaci kockázat; (3) likviditási kockázat; (4) működési kockázat és hírnévkockázat.

Minden jelentős kockázat vizsgálatának alapját a BCR által elfogadott azon arány képezi, amely a vállalható kockázat és a tervezett profit között van. A BCR a 2004-es év folyamán egy olyan rendszer bevezetésén dolgozott, amely a tőkét a fontosabb üzleti ágak (corporate, retail, tőkepiac, bankközi és más piacok) felé irányítja, amely megengedi a meglévő erőforrásoknak azon tevékenységek felé való orientálódását, amelyek már egy kockázattal (hitelkockázat, piaci és működési kockázat) korrigált jövedelmezőséget hordoznak.

3.2. Szükséges intézkedések a nemzeti/nemzetközi standardokhoz való igazodáshoz

A jelentős kockázatok kezelése érdekében, amelyek befolyásolhatják a banki tevékenységet, valamint a bank pénzügyi teljesítményét, a BCR elvállalta, hogy megteszi azon szükséges intézkedéseket, amelyek a kockázati források azonosítására szükségesek, illetve amelyek elengedhetetlenek a bank kockázat-felértékelése és -megfigyelése stb. szempontjából.

A jelentős kockázatok azonosítása és felértékelése a teljes BCR-n belül, valamint különkülön a szervezeti szinteken történik meg, bármely tranzakció kezdeményezésétől egészen a tranzakció véglegesítéséig minden tevékenységre, figyelembe véve annak a lehetőségét is, hogy új tevékenységek jelenhetnek meg.

A jelentős kockázatok azonosítására és felértékelésére a BCR mind a belső tényezőket

[6] Külső szabály, a hatóságok a pénzügyi rendszer egészének védelme érdekében az egyes bankokat is korlátozzák kockázatvállalásukban.
[7] Ezen kockázati típusok a BCR jelentős kockázatai.

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 22

(pl. szervezeti struktúra összetettsége, személyzet milyensége és fluktuációja stb.), mind a külső tényezőket (gazdasági feltételek, technológiai haladás stb.) figyelembe veszi.

A kockázatok felértékelésének folyamata magába foglalja a bank által ellenőrizhető kockázatok azonosítását, illetve a a bank által nem ellenőrizhető kockázatok azonosítását. Az ellenőrizhető kockázatok esetében a BCR megállapítja, hogy teljesen vállalja-e ezeket a kockázatokat vagy csak mértékkel. A nem ellenőrizhető kockázatok esetében a BCR pedig azt dönti el, hogy elfogadja-e anélkül, hogy óvatossági mutatóit befolyásolná vagy kizárja/csökkenti ezen kockázatokat hordozó tevékenységeket.

A BCR rendszeresen felértékeli a jelentős kockázatokat és megteszi a szükséges intézkedéseket is annak érdekében, hogy egy megfelelő információs rendszert tudjon fenntartani ezen jelentős kockázatok felértékelésére, megfigyelésére stb. mind banki szinten, mind a különböző részlegek és a különböző másodlagos székhelyek szintjén.

A kockázatok felértékelésével a bankon belüli szakértők foglalkoznak.

A BCR biztosítja a jelentős kockázatokat érintő eljárások megfelelőségének rendszeres vizsgálatát, és vállalja a szükséges intézkedéseket a megállapított hibák megoldásáért.

3.3. A hitelkockázat kezelésének politikája

„To lend is to have confidence." (A hitelnyújtás bizalom kérdése.)

Egyetlen olyan kockázat sincs, amelyik a bankhoz kötődne úgy, mint a hitelezés kockázata. A bank egyedül áll szemben ügyfelével, az információs hiányt egyedül kell leküzdenie, az ügyfelet egyedül kell értékelnie, és a hitelkockázatot is egyedül kell értékelnie.

A bank tehát az a speciális intézmény, amely átvállalja a piac és a piaci befektető helyett a hitelfelvevőkről nem piaci, a piacon rendelkezésre nem álló információk gyűjtését, azok elemzését, a hitelkockázat felmérését és kezelését.

A bank hitelkockázata az információhiány csökkentéséről és az információk helyes értékeléséről szól. A bank feladata, hogy a hitelügyletek teljes kockázatát felmérje és a lehető legteljesebb mértékben lefedje.

Nem a kockázat vállalása veszélyes, hanem az, ha figyelmen kívül hagyjuk meglétét. A hitelkockázat kockázati tényezője pedig maga az adós, az adós nem fizetése, a hitelkockázat-elemzés tehát adóselemzést jelent.

A BCR hitelezési tevékenysége a hitelkeret alapján valósul meg, amely összefügg a fedezésre használható erőforrásokkal és a stratégiával, valamint a bank pénzügyi és üzleti tervével is.

A BCR hitelt nyújt azon jogi személyek számára, akik képesek pénzáram generálására, az üzleti életben jó hírnévvel rendelkeznek, valamint megfelelő a hitelképességi

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 23

minősítésük, rajtuk kívül pedig azon természetes személyeknek, akik biztos jövedelmet érnek el és a hitelszerződési kötelezettségeik teljesítését illetően megbízhatóak.

A BCR csökkenti azon jogi személyek hitelezését, akik nem jövedelmezőek és lehetőségük is kicsi ahhoz, hogy talpra álljanak, akik tevékenységük során veszteséget könyvelnek fel, elmaradt tartozásaik vannak az állam, illetve a biztosító felé, hitelképességi minősítésük sem megfelelő stb. Felértékelése a BCR kockázatvállalásának ügyfeleivel (természetes és jogi személyek) szemben a következő módszerek és eljárások alkalmazásával történik: pénzügyi és nem pénzügyi szempontok vizsgálata, hitelképességi minősítés, pénzáramlás vizsgálata stb.

Bármely kockázat egyetlen adóssal szemben, ha nagyobb a bank saját alapjának 10%-ánál, nagy kockázatnak minősül. Egyetlen adóssal szembeni kockázatvállalás pedig nem haladhatja meg a BCR saját alapjainak a 20%–25%- át. A nagy kockázatok azonosítása, felértékelése és megfigyelése az érvényben levő szabályozások függvényében történik, és a BCR által feljegyzett nagy kockázatok összege nem haladhatja meg a bank saját alapjának nyolcszorosát. A BCR figyeli azon kockázatait, amelyeket egyetlen adóssal szemben vállal, és ezen kívül figyeli az első 100 ügyfelével szemben vállalt kockázatát is.

A BCR hitelt nyújt olyan személyek számára is, akikkel különleges kapcsolatban áll, és e személyekkel szembeni kockázatvállalás nettó összege pedig nem haladhatja meg a saját alapjának 20%-át. Természetes személyek felé történő kockázatvállalás a BCR politikája szerint a saját alap maximum 6,5%-a.

A lakossági ügyfelek hitelkockázata a jövedelmük és vagyoni helyzetük ingadozásából adódik. A kockázatelemzés így elsősorban a jövedelem és a vagyon ingadozását kiváltó tényezőket veszi figyelembe (gazdasági ciklus, munkaerő-piaci helyzet, életkörülmények, családi állapot, meglévő vagyon, életviteli szokások stb.), és ennek alapján próbálja előre jelezni a nem teljesítés valószínűségét. A hitelkockázat felmérését a lakossági ügyfelek esetében ugyanaz a „tömegszerűség” jellemzi, mint a termék ajánlatát, az elemzés az egyedi ügyfél adatai alapján a „tömegszerűség” alapján megfogalmazott jellemzőkre épít.

A BCR hitelkockázat megosztást gyakorol, ügyfélkategóriákra, területi egységekre, földrajzi zónákra, tevékenységi területekre és banki termékekre vonatkoztatva. Ennek megfelelően a bank *scoring rendszert* alkalmaz, meghatározza a különböző tevékenységi területeken történő kihelyezés portfólió kockázatvállalását, banki termékeket.

A BCR, akárcsak a többi bank, igyekszik fenntartani az egyensúlyt saját célja (kockázatmegosztás) és az általános érdek között, amely a nemzeti gazdaság fejlesztését célozza.

Hitelnyújtás esetében a BCR azt feltételezi, hogy a hitel első visszafizetési forrása a hitelfelvevő likviditásgeneráló képessége (jogi személyek esetében), valamint a biztos jöve-

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 24

delem elérésének képessége a természetes személyek esetében. Mielőtt a BCR vagy bármely más bankhitelt nyújt valamely ügyfelének, akár fizikai, akár jogi ügyfélről lévén szó, először le kell ellenőriztetni az adott klienst. Erre szolgálnak a különböző információs adatbázisok: a CIP, CRB, Biroul de Credit.

A bank hitelkockázatának nagyságáról nehéz olyan egyszerű jelzőszámot találni, mint amilyet akár a likviditási kockázat esetében, akár a piaci kockázat esetében meg tudunk határozni. A bank által vállalt hitelkockázat nagyságáról egyedül ügyfélportfóliójának összetétele és minősége ad jelzést.

A hitelkockázat vállalásának nagyságát, az ügyfélportfólió milyenségét, összetételét, az ügyletek megoszlását a bank felső vezetése által elfogadott hitelpolitika határozza meg.

A hitelpolitika érvényesülését a minden bankban rendkívül részletesen megfogalmazott hitelezési kézikönyv biztosítja, ami a bankhitelezési szabályainak legáltalánosabb összefoglalása, kiterjed a hitelfolyamat minden elemére és biztosítja, hogy működési kockázat (azaz a folyamatok nem kellő összehangolása, az „oda nem figyelés", az esetleges decentralizálásból adódó hibák) ne növelhesse a bank hitelkockázatát.

A kockázatkezelés szervesen beépül a banki kockázatkezelésbe, ahol hiteldöntést hoznak, ott a kockázatkezelő is jelen kell legyen, de külön kockázatkezelő egység is működik a BCR-ben.

A bank hitelkockázattal kapcsolatos legjelentősebb erőssége az ügyfeleiről rendelkezésre álló információs bázis. Ezeket az információkat a bank nem pusztán a hitelkérelem benyújtásakor szedi össze, hanem az ügyféllel való hosszas kapcsolata során folyamatosan. A kialakult, tartós ügyfélkapcsolat az alapja a hitelkockázat pontos felméréséhez szükséges információs bázis kialakulásának.

A bank a rendelkezésre álló információkat a hitelfolyamat során először a hitelkérelem benyújtását követően rendszerezi, amikor is megkísérli az adós nem teljesítési valószínűségét, „minőségét" felmérni. Ezt a folyamatot nevezzük adósminősítésnek.

A lakossági ügyfelek esetében az adósminősítés – általánossá vált elnevezéssel a „scoring" (pontozás) – néhány egyszerű mutató segítségével alakít ki képet a hitelért folyamodó ügyfél hitelképességéről. A hitel folyósításával a hitelkockázat elemzése nem ér véget, sőt. A hitelkockázat elemzése a hitel élettartama alatt tart. A hitel élettartama során a kockázatelemzők azt próbálják felbecsülni, hogy mekkora vesztesége származhat a banknak a hitelből. A veszteség előrejelzésénél az adós nem teljesítési valószínűsége mellett figyelembe veszik a hitelfedezetet, azaz az adós esetleges nem fizetése esetén a bank rendelkezésére álló eszközöket is, ami az esetleg bekövetkező veszteségeket mérsékli. Ez a folyamat a követelésminősítés.

A követelésminősítés a hitel élettartama során a hitel lehetséges veszteségének előre-

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 25

jelzése, amely részben az adós megítélésén, részben a hitelveszteséget mérséklő fedezetek értékelésén alapszik.

4. Következtetések

Dolgozatom célja az volt, hogy megismertessem a Román Kereskedelmi Bank természetes személyei számára felajánlott hitelkonstrukcióit, tanulmányozzam a bank által nyújtott hitelek költségeit, elemezzem a fogyasztási hitel kategóriát és felmérjem a bank hitelezési tevékenységével járó kockázatát.

Az utóbbi időben fontos átalakulásoknak lehettünk tanúi, ami a természetes személyek hitelezését illeti, pl. a hitelt igénylők száma megnövekedett, a hitelnyújtási tevékenység is változatosabb lett stb. Amit talán nagyon fontos lenne kiemelni ezen átalakulások köréből, az a zálogosítás. A különböző hitelek garanciáját most már nagyrészt a biztosítási társaságok biztosítják, és ezáltal a bankok csökkentették hitelezési kockázatukat is, átruházva a biztosítási társaságokra a kockázat jelentős részét.

Hazánkban egyre kisebb az eladósodás miatti aggodalom, a lakósok egyre bátrabban nyúlnak hitelekhez. A probléma elsősorban az, hogy nem gondolkodnak több évre előre. Az újabb kölcsön felvételénél csak arra figyelnek, hogy a bank által megadott törlesztőrészlet belefér-e még a havi jövedelmükbe, de a szemre kicsi törlesztőrészlet fogyasztási hitel esetében is 6–7 éves eladósodáshoz vezet. A tartalékok azonban egyre inkább csökkennek, a kölcsönnel élők nagyobb része már havi jövedelmének jelentős részét fordítja adósságtörlesztésre.

A hitelállomány növekedésének folyamata mindenképpen a bankrendszer hitelkockázatának növekedésével jár együtt, tehát a lakossági hitelezés gyors felfutása nagy kockázatokat hordozhat a bankrendszer számára, hiszen a bankok kevesebb tapasztalattal rendelkeznek még ebben az üzletágban.

A hitelkockázat felmérésében és kezelésében azonban nagy segítséget nyújthatnak az adós- és hitelinformációs rendszerek, amelyek a hitelpiacok hatékonyabb működését eredményezik és fegyelmező erővel hatnak a hitelfelvevőkre is. Azonban a hatékony kockázatkezelést és scoring rendszer kialakítását jelentős mértékben akadályozza nálunk, Romániában az, hogy a természetes személyek fizetőképességéről és készségéről, valamint eladósodottsági szintjéről a bankok nem rendelkeznek megfelelő információval.

Mindezek után elmondhatjuk, hogy a bank hitelkockázata az információhiány csökkentéséről és az információk helyes értékeléséről szól. A bank feladata, hogy a hitelügyletek teljes kockázatát felmérje és a lehető legteljesebb mértékben lefedje.

Nem a kockázat vállalása veszélyes, hanem az, ha figyelmen kívül hagyjuk meglétét. A

ujforum_59.qxp 12/14/2006 12:46 PM Page 26

hitelkockázat kockázati tényezője pedig maga az adós, az adós nem fizetése, a hitelkockázat-elemzés tehát adóselemzést jelent.

A bank által vállalt hitelkockázat nagyságáról egyedül ügyfélportfóliójának összetétele és minősége ad jelzést. A hitelkockázat vállalásának nagyságát, az ügyfélportfólió milyenségét, összetételét, az ügyletek megoszlását pedig a BCR felső vezetése által elfogadott hitelpolitika határozza meg.

Irodalomjegyzék

Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. *Hitelintézeti Szemle*, első évfolyam 5. szám, 2002.

Dobák Péter – Sági Judit: Fogyasztási hitelek: növekvő eladósodottság? *Hitelintézeti Szemle*, negyedik évfolyam 1. szám, 2005.

Gellért Andor: *Banküzletek.* Bankárképző könyv, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993.

Georgescu Florin: *Stadiul pregătirii pentru aplicarea reglementărilor Basel II în sistemul bancar românesc*, emis de către BNR, București, 22 Februarie 2006.

Ilie Mihai: *Tehnica și managementul operațiunilor bancare.* Editura Expert, București, 2003.

Jorion Philippe: *A kockáztatott érték.* Panem Könyvkiadó Kft., 1999.

Soós Tamás: A retail kategória hitelkockázatának szabályozása. *Hitelintézeti Szemle*, harmadik évfolyam 5. szám, 2004.

Trenca Ioan I.: *Metode și tehnici bancare.* Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004.

*** *Általános bankszakmai ismeretek.* A Nemzetközi Bankárképző Központ alkotóközösségének tananyaga, Budapest, 2002.

*** *An Introduction to Credit Risk Management.* Price Waterhouse, 1992.

*** *Bankmenedzsment.* Bankárképző kiadványa, Budapest, 1997.

*** The New Basel Capital Accord. Basel Committee on Banking Supervision, April 2003.

Törvénykezések:

Legea nr. 58/1998 privind activitatea bancară cu modificările și completările ulterioare

Norma nr. 10 din 27 iulie 2005 privind limitarea riscului de credit la creditele destinate persoanelor fizice

Regulament nr. 4 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Riscurilor Bancare.

Raport anual 2005 al BNR

Internetes oldalak:

www.bcr.ro

www.bnr.ro

Folyóiratok:

BCR folyóirat, XII. év, 3. szám (47), 2002. szeptember

Gândul folyóirat